

SYNDRÓM CAN (týranie, zneužívanie a zanedbávanie detí)

Jeden z najzávažnejších problémov súčasnosti v starostlivosti o dieťa. Syndróm CAN zaradujeme medzi špecifické poruchy zdravia a mládeže. (Naša kultúra – „tvrdá výchova“).

Za týranie, zneužívanie a zanedbávanie dieťaťa považujeme akékoľvek nenáhodné, preventabilné, vedomé (príp. aj nevedomé) konanie rodičov, vychovávateľov alebo inej osoby voči dieťaťu, ktoré je v danej spoločnosti neprijateľné alebo odmietané a ktoré poškodzuje telesný, duševný i spoločenský stav a vývin dieťaťa, prípadne spôsobuje jeho smrť.

Páchateľmi sú najčastejšie rodičia vlastní (44%), partneri rodičov (30%), iní príbuzní (6%), cudzí ľudia (20%). Mierne prevažujú muži. Najčastejšie týrané a zneužívané deti sú so sociálne slabších vrstiev (nezamestnaní, alkoholici, ľudia v strese).

Rizikovní dospelí :

1. psychopat s agresívnymi rysmi
2. psychotik – ťažko duševne chorý
3. neurotik – chronická frustrácia sa mení na agresiu
4. alkoholici, toxikomani
5. mladiství rodičia, povahovo nezrelí, nevypelí
6. ľudia so zvláštnym životným štýlom
7. sekty
8. ľudia v dlhodobom strese

Rizikové deti: vo všeobecnosti sú to deti, ktoré sú zvláštne, je ťažšie im rozumieť, svojich vychovávateľov dráždia, unavujú, vyčerpávajú...

- násilie voči sebe provokuje dieťa:
- dráždivé, zlostné, nepokojné, akútne alebo chronicky choré
- deti s ADHD (impulzivita, nesústredenosť, výkyvy nálad)
- mentálne retardované – sklamanie rodičov vedie k ich trvalej frustrácii a agresivite voči dieťaťu
- nezrelý novorodenec – prináša veľa komplikácií rodičom

- riziku zanedbávania je vystavené dieťa :
- dieťa pasívne, nenápadné, neobratné, so zníženým intelektom,

- nežiadúce sexuálne správanie provokujú:
- dievčatka výrazne ženských tvarov
- koketky

Rizikové situácie:

1. akútne alebo chronický stres
2. nadmerné zaujatie niečím mimo dieťaťa
3. milenecké a manželské konflikty v akútnej fáze, rozvody, porozvodové spory o deti
4. alkohol, drogy
5. hmotná bieda
6. stres pri prežívaní vlastnej viny – úzkosť sa mení na agresiu

7. stresová situácia pri somatickom ochorení
8. pri fyzickej a psychickej vyčerpanosti

Základné formy CAN:

1. Telesné týranie dieťaťa aktívnej povahy:

- telesné poranenia a postihnutia orgánov a funkcií (zatvorené poranenia, otvorené poranenia, mnohopočetné poranenia)

2. Telesné týranie dieťaťa pasívnej povahy

- porucha v prospevaní dieťaťa neorganického pôvodu
- nedostatok zdravotnej starostlivosti
- nedostatok vo vzdelaní, vo výchove
- nedostatok prístrešia, ošatenia a ochrany
- deti vykorisťované

3. Psychické týranie

4. Zanedbanosť a zanedbávanie

5. Sexuálne zneužitie

6. Zvláštne formy CAN

- systémové týranie – druhotné zneužívanie a ponižovanie
- organizované zneužívanie detí
- rituálne zneužívanie
- sexuálny turizmus
- Munchhausenov syndróm

Prejavy v správaní týraného dieťaťa:

- únava, nezáujem, zhoršovanie prospechu v škole
- neurotické tendencie zo stresu a neistoty
- neadekvátne správanie, za čo je ďalej trestané a znevažované
- pocity viny a nedostatočnosti u dieťaťa
- rebelovanie, negativizmus, agresivita
- časté fyzické alebo slovné napádanie, vyvoláva šarvátky, bije sa
- dieťa je utiahnuté do seba, plačlivé, ustrašené a úzkostné, depresívne
- má veľmi nízku sebadôveru a sebahodnotenie
- psychosomatické prejavy – bolesti hlavy, bruška, pomočovanie, poruchy spánku, nočné desy, regresívne správanie, poruchy príjmu potravy, sebapoškodzujúce správanie až samovražda

Najdôležitejšie indikátory zanedbaných detí:

a. Telesné indikátory:

- podvýživa a podváha
- trvalý hlad

- pomalý rast, neprospievanie
- slabá telesná hygiena
- nevhodné oblečenie vzhľadom k počasiu
- zanedbané zdravotné potreby
- neošetrené poranenia
- stále sťažnosti na bolesti
- hltavé a rýchle jedenie

b. Indikátory v správaní:

- letargia, apatia, vysoká unaviteľnosť, nedostatok záujmu
- nechápavosť, pasivita, slabá slovná zásoba
- kradne, žobre jedlo
- nechodí do školy alebo prichádza skoro a neskoro odchádza
- nedostatok dohľadu (túla sa večer, doma večer samé)
- rytmicky kýva telom, cmúľa veci
- nesústredené, nevie sa učiť, nemá potrebné návyky
- nezvládnuteľné prejavy v správaní, delikvencia, alkohol, drogy

Sexuálne zneužívanie dieťaťa:

- vtedy, ak sa dospelý jedinec sexuálne uspokojuje prostredníctvom dieťaťa buď priamo kontaktne alebo bezkontaktne (exhibicionizmus, núti ho pozerat' pornofilmy...)
- časté utajovanie (pod vplyvom agresora)
- bezmocnosť (blízka osoba)
- prispôsobenie – dieťa obviňuje samé seba
- oneskorené odhalenie – dieťa je obviňované z klamstva

Indikátory v správaní:

- krátkodobé všeobecné – regres v správaní, cmúľanie palca, pomočovanie, fóbie, úteky z domu, alkohol, drogy, zmeny v školskom prospechu, somatické – bolesti brucha, hlavy
- špecifické – sexuálne hry neprimerané veku, nezvyčajné sexuálne správanie
- zvädzajúce správanie alebo averzia k intimite
- extrémna nedôvera
- promiskuita, prostitúcia
- zmätok v sexuálnej identite
- hnev na matku, že ju neochránila
- dlhodobo – dissociatívna porucha osobnosti

Prístup k dieťaťu:

- nenaliehať na neho, aby hovorilo
- byť k dispozícii, ale nevnučovať sa
- oznámiť dôvodné podozrenie na ÚPSVaR, políciu
- nemeniť každodenné činnosti, nevybočovať zo stereotypov
- neutešovať dieťa, nebagatelizovať
- povzbudiť ho
- ochrániť pred ďalším nebezpečenstvom